

Адміністративне право

УДК 347.73 (477)

Собовий Олександр Михайлович

кандидат юридичних наук, заслужений юрист України,

доцент кафедри конституційного та адміністративного права,

помічник ректора

Державний університет інфраструктури та технологій;

науковий співробітник

Ризький технічний університет

Sobovyi Oleksandr

PhD in Law, Honored Lawyer of Ukraine,

Associate Professor at the Department of Constitutional and Administrative Law

State University of Infrastructure and Technologies;

Researcher

Riga Technical University

ORCID: 0000-0002-6287-6193

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОДАТКОВОГО СТИМУЛЮВАННЯ
ВІДНОВЛЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ
LEGAL REGULATION OF TAX INCENTIVES RESTORATION OF
ENERGY INFRASTRUCTURE OF UKRAINE**

***Анотація.** У статті здійснено дослідження можливостей відновлювальних заходів щодо об'єктів енергетичної інфраструктури в умовах оголошеного правового режиму воєнного стану та у період післявоєнної відбудови та зазначено, що ефективність такого відновлення буде досягнутою за умови закріпленого на нормативно-правовому рівні податково-правового механізму пільгового оподаткування постраждалих суб'єктів енергетичної інфраструктури. Здійснено аналіз наукових досліджень щодо особливостей економіко-правового регулювання відносин*

у енергетичній та інших галузях економіки та встановлено наразі відсутність праць періоду військового стану в країні. Визначено доцільним для платників податків-суб'єктів енергетичної галузі наразі вирішувати державою питання фінансування заходів відновлення через реалізацію стимулюючого оподаткування, шляхом внесення змін у ПК України. Здійснено аналіз: 1) сутності трансформованого в період воєнного стану правового механізму сплати ПДВ та акцизного податку суб'єктами енергетичної галузі; 2) проектів пропонованих змін щодо звільнення від оподаткування окремих операцій по: ПДВ, рентній платі за спеціальне використання води; податку на прибуток підприємств. Зроблено висновок про те, що податкове інвестування заходів відновлення енергетичної інфраструктури може бути досить ефективним за умови прийняття ВР України проектів нормативно-правових актів з обов'язковим їх доповненням нормою про те, що у разі порушення вимог щодо цільового використання зазначеної допомоги, платник податку-суб'єкт енергетичної галузі повинен збільшити податкові зобов'язання за результатами податкового періоду, на який припадає таке порушення, на суму податку, що мала бути сплачена без застосування відповідної податкової преференції, а також сплатити штрафних санкцій та пені згідно з приписами ПК України.

Ключові слова: воєнний стан, державне фінансування, державний контроль, енергетична інфраструктура, заходи відновлення, інфраструктурні проекти нормативно-правові акти, правове регулювання, податкове стимулювання.

Summary. The article examines the possibilities of restoration measures for energy infrastructure facilities in the conditions of the declared legal regime of martial law and in the period of post-war reconstruction, and it is stated that the effectiveness of such restoration will be achieved under the condition of the

tax-legal mechanism of preferential taxation of the affected sub- energy infrastructure facilities. An analysis of scientific research on the peculiarities of the economic and legal regulation of relations in the energy and other sectors of the economy was carried out, and it was established that there are currently no works on the period of martial law in the country. It has been decided that it is expedient for taxpayers-subjects of the energy industry to solve the issue of financing recovery measures by the state through the implementation of incentive taxation, by making changes to the Tax Code of Ukraine. The analysis was carried out: 1) the essence of the legal mechanism for the payment of VAT and excise tax by entities of the energy industry transformed during the martial law period; 2) drafts of the proposed changes regarding the exemption from taxation of certain transactions for: VAT, rent for special use of water; corporate income tax. It was concluded that the tax investment of measures to restore the energy infrastructure can be quite effective, provided that the Verkhovna Rada of Ukraine adopts the draft regulations with the mandatory addition of the norm that in case of violation of the requirements for the targeted use of the specified aid, the taxpayer the subject of the energy sector must increase the tax liability based on the results of the tax period to which such a violation falls, by the amount of tax that should have been paid without applying the corresponding tax preference, as well as pay fines and penalties in accordance with the provisions of the Tax Code of Ukraine.

Key words: *martial law, state funding, state control, energy infrastructure, recovery measures, infrastructure projects, regulatory acts, legal regulation, tax incentives.*

Постановка проблеми. Вжиття державою заходів щодо відновлення частково зруйнованої ворожими агресивними діями інфраструктури України, після початку повномасштабного ворожого вторгнення на територію нашої держави 24.02.2022 р., наразі є головним соціально-економічним пріоритетом нашої країни та завданням усього українського та

прогресивної частини світового суспільства. Адже інфраструктура країни – це «сукупність різноманітних споруд та комунікацій, що забезпечують загальні умови і нормальне функціонування економічної, соціальної, екологічної та інших галузей життєдіяльності суспільства, його відтворення і розвиток» [1].

Важливою складовою частиною комплексу постраждалої вітчизняної інфраструктури, яка має особливе стратегічне значення для України, є енергетична інфраструктура як «сукупність об'єктів, призначених для виробництва, передачі і розподілу електричної енергії, у тому числі їх технологічна інфраструктура» [2]. Саме тому, важливим для українського суспільства є забезпечення державою подальшого захисту цілісності об'єктів функціонуючої енергетичної інфраструктури та оперативності у процесі відновлення її постраждалих елементів. Реалізація відновлювальних заходів в умовах оголошеного правового режиму воєнного стану та у період післявоєнної відбудови, на нашу думку, можлива при наявності ряду факторів, у тому числі за умови закріпленого на нормативно-правовому рівні механізму забезпечення належного обсягу іноземних інвестицій, державних фінансових вкладень у таке відновлення, а також формування податково-правового механізму пільгового оподаткування тих суб'єктів енергетичної інфраструктури, матеріально-технічна та технологічна база яких потребує такого відновлення.

Виходячи з означеної вище проблематики, вважаємо за доцільне запропонувати результати авторських досліджень щодо наразі сформованої трансформації нормативно-правового регулювання оподаткування суб'єктів енергетичної галузі з метою відновлення об'єктів енергетичної інфраструктури, як першочергового базису зміцнення стану вітчизняної економіки, яка постраждала від збройної агресії ворожої держави.

Ступінь розробленості проблеми. Здійснений аналіз наукових досліджень щодо особливостей економіко-правового регулювання відносин

у енергетичній та інших споріднених галузях економіки дає підстави зазначити, що зарубіжними та вітчизняними фахівцями у галузі права, економіки, фінансів державного управління, такими як Брю С., Ващенко Ю., Гелбрейт Дж., Гоцуляк Є., Гуржій Т., Ілларіонов О., Кейнс Дж., Кірін Р., Кубліков В., Курило В., Макконнелл К., Мушенок В., Павелків С., Олійник О., Русан В., Собоєвий О., Стороженко О., Тімашов В. та ін. досліджено окремі організаційно-правові та фінансово-економічні елементи визначеної проблематики, проте ці дослідження здійснено науковцями без врахування особливостей війни та оголошення правового режиму військового стану в країні.

В світовій класичній науці різноплановими дослідженнями проблематики реалізації енергетичних інфраструктурних проєктів та правового регулювання відносин у царині енергетики займалися наступні науковці. Кейнс Дж. сформував основи концепції приватно-державного партнерства щодо реалізації таких проєктів, зокрема визначав доцільним залучати кредитно-грошові та бюджетні інструменти, а також пропонував заохочувати приватних інвесторів для реалізації інфраструктурних проєктів [3, с. 240]. Гелбрейт Дж. К. здійснив подальший розвиток концепції державно-приватного партнерства при реалізації інфраструктурних проєктів, звертаючи увагу на консолідацію зусиль держави та саме представників великого бізнесу, який зможе забезпечити фінансування потреби в технологічних знаннях, гарантіях певного рівня ціни та інших фінансово-економічних зобов'язань [4, с. 413]. Макконнелл К. Р. та Брю С. Л. розглянули принципи правового регулювання приватно-державного партнерства у процесі реалізації інфраструктурних проєктів в енергетиці [5, с. 232].

В сучасній українській науці слід звернути увагу на окремі праці наступних науковців. Зокрема, Мушенок В.В. та Тімашов В.О. розглянули питання правового регулювання відносин у сфері виробництва та розподілу

електричної енергії як важливого елементу енергетичної галузі економіки. Вченими обґрунтовано необхідність структурних перетворень у досліджуваній галузі та запропоноване певне коригування окремих механізмів реформування електроенергетики, спираючись на аналіз чинного законодавства України, а також загальноекономічну ситуацію в електроенергетиці. Досліджено також роль та місце органів виконавчої влади, які здійснюють свої повноваження у сфері регулювання ринку виробництва і розподілу електроенергії та розбудови енергетичної інфраструктури нашої держави [6, с. 52].

Значно раніше за згаданих вище вітчизняних вчених-правознавців вчений-фінансист Кубліков В.В. розглянув методи і форми партнерських стосунків держави та підприємницьких структур у ході реалізації інфраструктурних проектів довоєнного періоду, а також охарактеризував проблему застосування державою різних видів прямого та непрямого фінансового забезпечення таких проектів. Науковець запропонував економіко-правовий механізм оцінки ринкової вартості проекту в умовах імовірного розподілу потоків грошових коштів у часі, а також правові й організаційні можливості використання корпоративних облігацій при фінансуванні інфраструктурних проектів у формі концесійної угоди [7, с. 8].

Однак є очевидним, що за дещо більше ніж річний період від початку повномасштабної збройної ворожої агресії у доктрині зарубіжної та вітчизняної правової науки доки не сформувалися обґрунтовані пропозиції щодо оновленої парадигми правового регулювання відносин податкового стимулювання постраждалих від ворожої агресії галузей економіки в цілому та, зокрема, безпосереднього фінансово-економічного впливу держави на відновлення постраждалої енергетичної інфраструктури. Визначені проблемні питання є актуальним та потребують подальшого наукового пошуку.

Мета даного дослідження полягає в аналізі основних засад правового регулювання державою правовідносин відновлення постраждалої внаслідок збройної агресії енергетичної інфраструктури України шляхом надання податкових преференцій суб'єктам енергетики для формування у них резервів власних грошових коштів для направлення цих фінансових ресурсів на відновлення власної матеріально-технічної бази, а також у формуванні авторських пропозицій щодо удосконалення механізму податково-правового регулювання досліджуваних відносин у період воєнного стану та післявоєнної відбудови нашої держави.

Викладення основного матеріалу. Досліджуючи відносини податково-правового стимулювання відновлення об'єктів енергетичної інфраструктури у період оголошення правового режиму воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки нашої країни, слід, у першу чергу, звернути увагу на теоретико-правові основи реалізації державної податкової політики, яка «знаходить своє вираження у комплексі заходів, здійснюваних уповноваженими на те органами державної влади і управління в області функціонування податків і зборів за допомогою як фіскальних так і стимулюючих правових інструментів» [8, с. 127].

Тобто, від застосовуваних державою тих чи інших інструментів механізму податково-правового регулювання залежать зростання чи зниження фінансово-економічних показників суб'єктів енергетичної галузі. Виходячи з цього, робимо узагальнення про те, що відносини відновлення постраждалої енергетичної інфраструктури повинні бути забезпечені вітчизняним законодавцем пільговим механізмом нормативно-правового регулювання, тобто в період збройної агресії ворожої держави та подолання наслідків такої агресії здійснюватися у більшій мірі за рахунок «реалізації стимулюючої функції оподаткування» [8, с. 129].

Правильність обраної автором позиції доцільно аргументувати шляхом аналізу думки Кучерявенка М.П., який зазначає, що стимулююча

функція оподаткування створює орієнтири для розвитку виробничої діяльності. Вона може бути пов'язана із застосуванням механізму пільг, зміною об'єкта оподаткування, зменшенням оподатковуваної бази [9, с. 64–65].

Тобто, не применшуючи необхідність вживати державою заходів щодо збільшення дохідної частини Державного бюджету України, в сучасних складних умовах війни, доцільно для платників податків-суб'єктів енергетичної галузі наразі вирішувати питання фінансування заходів відновлення, в тому числі шляхом внесення змін у чинне податкове законодавство щодо реалізації стимулюючого оподаткування. На нашу думку, в період воєнного стану та на початковому етапі його завершення, система нормативно-правового регулювання відносин оподаткування суб'єктів енергетичній галузі повинна піддаватися подальшій стимулюючій трансформації.

З метою аргументації авторської позиції, нами аналізується сутність трансформованого в період оголошення правового режиму воєнного стану правового механізму сплати податку на додану вартість (надалі – ПДВ) та акцизного податку суб'єктами енергетичної галузі, а також інші запропоновані законодавцем проекти внесення змін до Податкового кодексу України (надалі – ПК України) як основного нормативно-правового акту, що містить нормативне визначення напряму податкової політики держави, регулюючи відносини у сфері справляння та адміністрування податків і зборів, визначення прав та обов'язків платників податків, компетенцію контролюючих органів тощо [10].

Отже, після початку війни, Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо сприяння відновленню енергетичної інфраструктури України» від 13 грудня 2022 року № 2836-IX доповнено підрозд. 2 розд. XX «Перехідні положення» ПК України п.88 такого змісту: «Тимчасово, на період дії воєнного стану на

території України, введеного Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 64/2022, затвердженим Законом України «Про затвердження Указу Президента України "Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 2102-IX, але не довше ніж до 1 травня 2023 року, звільняються від оподаткування ПДВ операції з ввезення на митну територію України у митному режимі імпорту товарів, визначених п. 9 прим. 23 розд. XXI «Прикінцеві та перехідні положення» Митного кодексу України, що безоплатно надаються Енергетичним співтовариством як допомога на користь суб'єктів господарювання, що мають ліцензії на окремі види господарської діяльності на ринку електричної енергії (виробництво електричної енергії, передача електричної енергії, розподіл електричної енергії), та ввозяться такими суб'єктами на митну територію України для цілей відновлення та ремонту інфраструктури таких підприємств за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику в паливно-енергетичному комплексі» [11].

Також із набуттям чинності 16.04.2022 р. Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків в період воєнного, надзвичайного стану» від 01 квітня 2022 року № 2173-IX [12] внесено зміни до положеннями п. 38 прим.1 підрозд. 5 розд. XX «Перехідні положення» ПК України [10]. Суть таких змін полягає у тому, що тимчасово, з 01.03.2022 р. до припинення або скасування воєнного, надзвичайного стану на території України, датою виникнення податкових зобов'язань з акцизного податку на операції з реалізації електричної енергії її виробникам є дата зарахування (отримання) коштів на банківський рахунок або дата отримання інших видів компенсацій за реалізовану електричну енергію. Крім цього, для усіх виробників електричної енергії змінено дату виникнення податкових зобов'язань щодо постачання електричної енергії.

Такою датою встановлено дату складення документа, що засвідчує факт постачання електричної енергії, тоді як раніше це була дата підписання акту прийому-передачі електроенергії. Така норма діятиме і після закінчення періоду воєнного, надзвичайного стану [12].

Вважаючи проаналізовані вище зміни податкового законодавства позитивними заходами податкового стимулювання платників податків-суб'єктів енергетичної галузі, зазначимо про загальну недостатність сформованих податкових преференцій та необхідність прийняття законодавцем інших напрацьованих змін та доповнень до чинного податкового законодавства.

Зокрема, 12 січня 2023 р. Верховна Рада України підтримала у I читанні законопроект №8298 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо додаткової підтримки вітчизняної промисловості та бізнесу під час воєнного стану», в якому, у частині досліджуваної нами проблематики, пропонується:

- встановити, що тимчасово, у період дії воєнного стану, звільняються від оподаткування ПДВ операції з ввезення на митну територію України обладнання для власного виробництва (без права відчуження, передання в оренду, лізинг чи інше право користування третім особам на будь-яких умовах раніше 5 років з дати їх ввезення на територію України);

- звільнити від оподаткування на період з 1 липня 2022 року по 31 грудня року, у якому припинено або скасовано воєнний, надзвичайний стан, від рентної плати за спеціальне використання води за: фактичний обсяг води, пропущений через турбіни гідроелектростанцій для вироблення електричної енергії розташовані на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, або на тимчасово окупованих територіях суб'єктами господарювання, які використовують воду для потреб гідроенергетики [13].

Більш детально розглянемо запропонований проект Закону України «Про внесення змін до розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України щодо врахування отриманої безоплатної та безповоротної допомоги підприємствами комунальної та енергетичної інфраструктури при обрахуванні і сплаті податку на прибуток підприємств» [14]. Законопроектом пропонується внести зміни до підрозд. 4 розд. XX «Перехідні положення» ПК України щодо тимчасового встановлення протягом періоду воєнного стану на території України, а також протягом шести місяців з моменту його припинення або скасування, право підприємствам, що мають відповідні ліцензії та здійснюють на їх підставі господарську діяльність із виробництва, передачі, розподілу електричної енергії, транспортування, розподілу природного газу, централізованого теплопостачання – виробництва, транспортування та постачання теплової енергії, водопостачання та водовідведення та є платниками податку на прибуток (відповідно до розд. III ПК України), зменшувати фінансовий результат до оподаткування на суму, на яку збільшився їх фінансовий результат до оподаткування, згідно з правилами бухгалтерського обліку, внаслідок отримання ними безоплатної та безповоротної допомоги у формі товарів (обладнання) від іноземних держав чи міжнародних організацій (донорів), благодійних організацій тощо, внесених до Реєстру неприбуткових установ та організацій, для відновлення і ремонту інфраструктури таких підприємств. Перелік таких товарів (обладнання), із зазначенням відповідних кодів Українського класифікатору товарів зовнішньоекономічної діяльності, затверджується Кабінетом Міністрів України [15].

Висновки. Зважаючи на те, що «сплата податків є конституційним обов'язком, який має публічно-правовий характер і ґрунтується на владних підпорядкуваннях громадян та юридичних осіб державі» [16, с. 147], у процесі реалізації власної податкової політики у період оголошення

воєнного стану, держава, поряд із реалізацією фіскальної функції оподаткування, повинна у більшій мірі реалізовувати стимулюючу функцію оподаткування. Як показує здійснений вище аналіз чинних та пропонованих податкових преференцій, у системі правового регулювання оподаткування суб'єктів енергетичної галузі періоду воєнного стану, реалізація стимулюючої функції, полягає у законодавчому встановленні податкової знижки, яка вилучається як безпосередньо із суми доходу який підлягає оподаткуванню, так і з суми податку, який підлягає сплаті до бюджету. На нашу думку, досить ефективним у даних умовах є запропонований законодавцем триєдиний механізм: 1) подвійного зниження податкового навантаження на відповідні категорії платників податків; 2) залишення у їх розпорядження коштів, які необхідно було сплатити до бюджету; 3) направлення цих коштів на фінансування заходів відновлення постраждалих об'єктів критичної енергетичної інфраструктури. Отже, ефективним засобом податкового стимулювання платників податків у період воєнного стану є забезпечення податкової підтримки через застосування податкових преференцій суб'єктам господарювання, які постраждали від ворожої агресії, що є необхідними для функціонування нашої держави та наближення перемоги над ворогом та післявоєнної відбудови країни.

Проте, на нашу думку, такий спосіб податкового інвестування у відновлення енергетичної інфраструктури може бути досить ефективним за умови прийняття ВР України проаналізованих та інших пропонованих проєктів нормативно-правових актів, однак із обов'язковим їх доповненням нормою про те, що у разі порушення вимог щодо цільового використання зазначеної допомоги, платник податку-суб'єкт енергетичної галузі повинен збільшити податкові зобов'язання за результатами податкового періоду, на який припадає таке порушення, на суму податку, що мала бути сплачена без застосування відповідної податкової преференції, а також сплатити штрафні

санкції, передбачені пп. 123.1-123.3 ст. 123 ПКУ та пеню згідно з п.п. 129.1.2 п. 129.1 ст. 129 ПК України [10].

Література

1. Енциклопедія сучасної України. Світ-Суспільство-Культура. Том 11. Літера І. URL: <https://esu.com.ua/article-12489> (дата звернення: 22.03.2023).
2. Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів: Закон України від 09.07.2010 № 2480-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 24.03.2023).
3. Кейнс Дж. Загальна теорія зайнятості, відсотка та грошей. Антологія економічної класики [пер. з англ.]. К. : Економіка. 1992. С. 234–247.
4. Гелбрейт Дж. К. Нова промислова держава. Есе про американську економічну систему. [пер. з англ.]. К. : Економіка. 1992. С. 412–414.
5. Макконнелл К. Р., Брю С. Л. Економіка: Принципи, проблеми та політика [пер. з англ.]. К. : Економіка. 1993. С. 221–267.
6. Мушенко В.В., Тімашов В.О. Теоретико-правове дослідження змісту цільового блоку адміністративно-правового статусу органів публічного адміністрування ринку електричної енергії України. *Правова позиція*. 2020. № 3 (28). С. 50-54.
7. Кубліков В.В. Інфраструктурні проекти – напрямок розвитку взаємовідносин держави і бізнесу. *Економіка*. 2009. № 7 (98). С. 7–10.
8. Мушенко В.В. Правове регулювання реалізації стимулюючої функції оподаткування аграрних виробників. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2017. №5 (94). С. 125-133.
9. Податкове право України : підручник / [О. О. Головашевич, А. М. Котенко, Є. М. Смичок та ін.] ; за ред. М. П. Кучерявенка, Н. А. Маринів. Харків : Право, 2019. 440 с.

10. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. (зі змінами та доповненнями станом на 15.03.2023 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 14.03.2023).
11. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо сприяння відновленню енергетичної інфраструктури України: Закон України від 13.12.2022 № 2836-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2836-20#Text> (дата звернення: 18.03.2023).
12. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків в період воєнного, надзвичайного стану: Закон України від 01.04.2022 № 2173-IX. URL: <https://tax.gov.ua/zakonodavstvo/podatkovozakonodavstvo/zakoni-ukraini/77326.html> (дата звернення: 22.03.2023).
13. ВРУ підтримала нові податкові пільги для бізнесу у I читанні. 12.01.2023. *Дебет-Кредит*. URL: <https://news.dtki.ua/taxation/common/81095-vru-pidtrimala-novi-podatkovii-pilgi-dlia-biznesu-u-i-citanni> (дата звернення: 22.02.2023).
14. Додаткові пільги для підтримки бізнесу під час ВС. *Інформатично-аналітичний ресурс «MEDOC»*. 27.12.2022. URL: <https://medoc.ua/blog/dodatkovii-pilgi-dlja-pidtrimki-biznesu-pid-chas-vs> (дата звернення: 18.03.2023).
15. Проект Закону про внесення змін до розділу XX "Перехідні положення" Податкового кодексу України щодо врахування отриманої безоплатної та безповоротної допомоги підприємствами комунальної та енергетичної інфраструктури при обрахуванні і сплаті податку на прибуток підприємств від 19.12.2022. № 8291. Державні сайти України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41042> (дата звернення: 24.03.2023).

16. Курило В.І., Гоцуляк Є.М., Мушенюк В.В. Провадження по справах про адміністративну відповідальність за невиконання податкового обов'язку. Монографія. Ніжин, 2015. 169 с.

References

1. Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy. Svit-Suspilstvo-Kultura. Tom 11. Litera I. URL: <https://esu.com.ua/article-12489> (date of access: 22.03.2023).
2. Pro zemli enerhetyky ta pravovyi rezhym spetsialnykh zon enerhetychnykh ob'ektiv: Zakon Ukrainy vid 09.07.2010 № 2480-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (date of access: 24.03.2023).
3. Keins Dzh. Zahalna teoriia zainiatosti, vidsotka ta hroshei. Antolohiia ekonomichnoi klasyky [per. z anhl.]. K. : Ekonomika. 1992. S. 234–247.
4. Helbreit Dzh. K. Nova promyslova derzhava. Ese pro amerykansku ekonomichnu systemu. [per. z anhl.]. K. : Ekonomika. 1992. S. 412–414.
5. Makkonnell K. R., Briu S. L. Ekonomika: Pryntsypy, problemy ta polityka [per. z anhl.]. K. : Ekonomika. 1993. S. 221–267.
6. Mushenok V.V., Timashov V.O. Teoretyko-pravove doslidzhennia zmistu tsilovoho bloku administratyvno-pravovoho statusu orhaniv publicлноho administruvannia rynku elektrychnoi enerhii Ukrainy. Pravova pozytsiia. 2020. № 3 (28). S. 50-54.
7. Kublikov V.V. Infrastrukturni proekty – napriamok rozvytku vzaiemovidnosyn derzhavy i biznesu. Ekonomika. 2009. № 7 (98). S. 7–10.
8. Mushenok V.V. Pravove rehuliuвання realizatsii stymuliuiuchoi funktsii opodatkovannia ahrarnykh vyrobnykiv. Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo. 2017. №5 (94). S. 125-133.
9. Podatkove pravo Ukrainy : pidruchnyk / [O. O. Holovashevych, A. M. Kotenko, Ye. M. Smychok ta in.] ; za red. M. P. Kucheriavenka, N. A. Maryniv. Kharkiv : Pravo, 2019. 440 s.

10. Podatkovyj kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 02.12.2010 r. № 2755-VI. (zi zminamy ta dopovnenniamy stanom na 15.03.2023 r.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (date of access: 14.03.2023).
11. Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakoniv Ukrainy shchodo spriannia vidnovlenniu enerhetychnoi infrastruktury Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 13.12.2022 № 2836-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2836-20#Text> (date of access: 18.03.2023).
12. Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo administruvannia okremykh podatkiv v period voiennoho, nadzvychainoho stanu: Zakon Ukrainy vid 01.04.2022 № 2173-IX. URL: <https://tax.gov.ua/zakonodavstvo/podatkove-zakonodavstvo/zakoni-ukraini/77326.html> (date of access: 22.03.2023).
13. VRU pidtrymala novi podatkovi pilhy dla biznesu u I chytanni. 12.01.2023. Debet-Kredyt. URL: <https://news.dtki.ua/taxation/common/81095-vru-pidtrimala-novi-podatkovi-pilgi-dla-biznesu-u-i-citanni> (date of access: 22.02.2023).
14. Dodatkovy pilhy dla pidtrymky biznesu pid chas VS. Informatychno-analitychny resurs «MEDOC». 27.12.2022. URL: <https://medoc.ua/blog/dodatkovy-pilgi-dlja-pidtrimki-biznesu-pid-chas-vs> (date of access: 18.03.2023).
15. Proekt Zakonu pro vnesennia zmin do rozdiluh KhKh "Perekhidni polozhennia" Podatkovoho kodeksu Ukrainy shchodo vrakhuvannia otrymanoï bezoplatnoï ta bezpovorotnoï dopomohy pidpriemstvamy komunalnoï ta enerhetychnoi infrastruktury pry obrakhuvanni i splati podatku na prybutok pidpriemstv vid 19.12.2022. № 8291. Derzhavni saity

Ukrainy. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41042> (date of access: 24.03.2023).

16. Kurylo V.I., Hotsuliak Ye.M., Mushenok V.V. Provadzhennia po spravakh pro administratyvnu vidpovidalnist za nevykonannia podatkovoho obov'iazku. Monohrafiia. Nizhyn, 2015. 169 s.